

Кожен етнос, проживаючи віками на своїй землі, давав поселенням, рікам, урочищам, лісам тощо притаманні тільки цьому етносу топоніми (назви) й гідроніми(імена, які походять від назв річок, озер, боліт).

У давні часи наші пращури також не часто послуговувалися чужими топонімами і гідронімами, бо вони були для них далекі і незрозумілі. Своїм поселенням (селам,. хуторам), угіддям, річкам і цілим лісам вони давали назви, які уособлювали природу краю, її особливості, красу і велич.

З давніх-давен значна частина ворсівських земель зайнята лісами і, цілком зрозуміло, що поширеними назвами є саме ті, які походять від нього. Серед них – Букач, Букачка, Дуброва, Дуброва при Візниці, Великий Ліс, Гай, Гайок, Маршові Полянки, Ільків Чагар, Довгий Чагар, Прохорова Поляна, Лісна Дага, Василькова і Васильова Посадки.

До топонімів, які пов’язані з лісом відноситься і назва колишнього хутора Товстий Корінь. Старожили цього поселення розповідали, що на місці заселення був дубовий пень, на якому могли розміститися біля 6 чоловік огрядної статури.

Широко представлені на ворсівських землях топоніми, які розкривають видовий склад рослинності. А саме Березина, Осичняк, Вербняк, Лози, Круглик, Ракитне Болото, Мігунове Багно, Дубина та ін.

Урочище Горе Луг знаходиться між Ворсівкою та Королівкою у долині річки Візні з дуже бідною луговою рослинністю і не випадково отримало від ворсівчан таку влучну назву.

Пам'ять місцевого населення зберегли назви лугів: Веретьонки, Заводна, Грузьке, Джерельце, сіножатей – Лисова, Любинишина, Ксьондзова, Товстокоранська, Лужок. Жидова, Пастовня, Іванківська Долина, Теребіж, Дуведова, Придатки.

У місцевих топонімах широко відображена фауна й тваринний світ. Назви лісів – Козиний Ріг, Свиня, Вовковня (походить від назви простого за конструкцією старинного пристрою для полювання на вовків), урочища – Барсуки, болота – Ведмеже нагадують сучасному поколінню ворсівчан, що перелічені представники тваринного світу з давніх часів жили на території нашого краю.

Протягом віків людина, випалюючи і вирубуючи окремі ділянки лісу, створювала орні землі. Так з'явилися назви Лядо (природна або розчищена від дерев кругла нивка серед лісу для землеробських цілей), Поруб.

Про походження назви урочища Клетошне у автора виникло три версії.

Перша. Напередодні Зелених свят наші предки відзначали так званий Клетчаний тиждень. У цей час селяни ходили до лісу, щоб «заклечити», тобто «чертити», прорубати місце для майбутнього поля.

Друга. Тут у давні часи організовувалися лови (полювання) загонкою клечанами (загонщиками).

Третя. У клечальну суботу дівчата, молодиці, діти зранку йшли збирати зілля, ламати гілки певних дерев аби прикрасити хати та господарські будівлі.

Вважалося, що у цьому клечанні ховаються душі померлих, які прилітають аби уберегти хату від нечисті.

Клечанням також вистеляли долівки у хатах, з них робилися захисні хрести, плели вінки, що мали силу оберегу.

Яку версію можна визначити за істину важко, але впевнено можна заявити, що урочище Клетошне має давнє походження.

Значна заболоченість ворсівських земель дала життя топоніму урочища Мокрець. Чисельні болота отримали досить такі цікаві назви: Оксанине, Ябсове, Кочкове, Горіле, Мокре, Зелене, Чисте, Галове, Гулиське, Шилове, Панське, Гуменнове, Громадське, Мінне, Кругле, Юркове, Гончарове, Щуче, Адамічківське, Сичівське, Тетерське, Грегорове.

Але під дією природних явищ та надмірного втручання людини в навколишнє середовище окремі з них зникли з лиця землі. Тільки їх назви залишилися в пам'яті ворсівчан старшого покоління.

Така доля спіткала водойму серед пісків і піщаних горбів (вони були заліснені в післявоєнні роки) під назвою «Озерце», яке ще відносно недавно мало площу біля 1 га, глибину – 2 м, де «цвіли білі лілії, плавали воли», «пастухи постійно тут напували худобу», а нині вона перетворилась на понижену ділянку землі без наявності води.

Ця місцевість, що навколо «Озерця» щодо свого історичного минулого викликає особливу увагу і зацікавлення.

З покоління в покоління передавалася легенда, що в «давні часи тут знаходилася церква, яка пішла під землю, затонула».

Діти довоєнного періоду часто бігали до «Озерця», щоб послухати «чи не дзвонять під землею дзвони», притуливши вухо од землі.

Колишній учень місцевої школи Іван Лисенко у 70-і роки минулого століття з підніжжя одного із піщаних горбів відкопав кам'яну сокиру. На прилеглій до «Озерця» території можна було побачити уламки глиняного посуду, які з'являлися на поверхні під дією вітрів.

Топоніми Голубів Став (Голубівка), Став (Ворсівка, Візня), Сажалки (Панська, Кулинчина, Безіменна на правому березі р.Візні, що майже проти колишнього тракторного парку господарства), Гребля, Гребелька виникли після будівництва водяних млинів та регулювання водостоку на р.Візні та на окремих рівчаках біля Ворсівки та Королівки.

В давні роки на ворсівських землях добували залізо з болотної руди. І не дивно, що тут налічується 9 назв з основою «руда». Це колишні назви сіл: Королівки – Рудня Королівська, Візні – Рудня-Візня; зниклих поселень: Рудня- Голубів Став, Рудня-Заривля; існуючих двох рівчаків у Ворсівціпід назвою Рудка; село Рудня Городищанська, урочища між Ворсівкою та Рудня Городищанською – Руда, Рудка.

Село Рудня отримало приставку Городищанська завдячуючи тому, що у другій половині XIX ст. воно певний час належало городищанській поміщиці Єлизаветі Гіжицькій.

Цікаву думку щодо походження назви села Ворсівки подає коростенський краєзнавець Микола Брицук у своїй праці «Тисячолітні ВЕДИ» (ст.ст.389-399).

«Наймення Ворсовка молодше, спадковане від наймення згаслої Застави-Кріпості, відомої як «Город Оршов», Орша, Урша, Ірша як гідронім Пра-Балтів». Уршичі як наймення племінне на течії Іршиці Возні, притоці Ірші, Урсов-Уршов-Орсов як первісний Град-Оборона Племінного Союзу Урсів-Орсів.

Наймення річки Возня рідкісне в краї. Воно несе ознаку лодійного заняття перших віків нашого календаря. Доба Ранніх Словен краю – водоходство, лодійництво, лодійно-корабельна справа на течії Возні. Водні путі відомі з глибин Неоліту, Міді, Бронзи, набули поширення і розвитку в VIII-XIII віках. На Возні жили возничі, корабели-лодійники, пловичі по Возні, Ірші, по малих і великих річках Краю. Возня слугувала річковим путем, на якому снувалася низка древніх поселень, серед яких

Ворсов, серцевинне селище на сходженні путей водою та сушею. Ворсов на сходженні путей на Базар, Народичі, Овруч, Житомир, Радомисль, Київ.

Найменння Ворсов, нині Ворсовка, втратило первинний зміст у звучанні. Старою мовою воно звучало як Оршов, Осада, Кріпость, Застава на путі водою-Вознею від берегів Тростяниці в оршанські (єршанські) селища.

Найменння звучало на берегах Возні як путь «в Оршов».

Оршичі-іршичі, жителі берегів Орші-Ірші, народна версія – добувачі болотної руди, перевізники руди-коржів по течії річок у ближні, далекі селища. Орша-Ірша – поклади болотної руди, рудо-ковальське заняття.

Орша-Ірша має високе духовне значення, похідне від Ірий-Вирій, як і Ворсов-Орсов-Орша-Ірша. Гідронім Пра-Балтів у значенні (вірогідно) «Небесний Птах», «Небесний Вирій».

1496 року на території сучасного села існувало поселення, про яке згадується у праці П.Клепацького «Київська земля. Литовський період».

Гетьман Сагайдачний, ведучи жорстоку боротьбу із зовнішніми ворогами, одночасно став зараховувати до зверхності свого війська цілі терени України, в міру того, як мешканці цих країв, вигнавши поміщиків, звертались до нього і просили записати їх до козацького війська.

Нині відомо, що 1618 року населення містечок і сіл, розташованих у басейнах Тетерева та Ірпеня утворили козацькі сотні і визнали себе частиною Запорізького війська.

В цей час, на думку автора нарису, могла бути заснованою і Ворсівська козацька сотня. Письмових історичних свідчень про започаткування в нашому краї поки що не

встановлено.

Лише Реєстр Війська Запорозького 1649 року, підготовлений урядом Богдана Хмельницького, після підписання з Польщею Зборівської угоди про примирення, засвідчив поіменний склад Ворсівської сотні в кількості 105 козаків.

Цього ж 1649 року війт запорозького війська Авраам Мокрецький побудував церкву, яка згоріла наприкінці XVII – на початку XVIII століття під час нашестя кримсько-татарської орди.

Постає питання: чому саме Ворсівка, а не інший населений пункт, став осередком козаччини в нашому краї?

Відповідь напрошується бути такою.

В наших пращурів була найвища національна свідомість. В їх серцях завжди жив бунтарський дух, ніколи не вмирала дума про свободу, а тому тут суспільні відносини носили вкрай загострений характер. Їм не були страшні ні пан, ні турецький султан, ні кримський хан, ні польський король, ні московський цар.

Слід, зокрема, зауважити, що сотенне містечко займало вигідне географічне і стратегічне положення. І не випадково в ті давні часи через річку Вісня був побудований дерев'яний міст довжиною біля 300 м. Він був розташований за 100-150 м від комори колишнього господарства в сторону Королівки.

Залишки від палів, які були дубові і затесані так акуратно, як олівці, ворсівчани витягли із землі по всій ширині долини сучасної річки ще у 50-і роки минулого століття.

Автору нарису, будучи ще неповнолітнім, приходилось неодноразово чути від старих односельчан, які розповідали з погордою про те, що в давні часи «тут був город Ворсов

чи Орсов».

Виникнення сучасної назви села Ворсівки краєзнавець Віктор Кулаківський пов’язує з ремеслом оброби вовни і рослинного волокна, передусім льону («Нариси з історії мого краю», ст.94).

Тогочасна технологія обробки сукна передбачала його ворсування. Ворс на сукні одержували вичісуванням водою на водяних млинах. Для цього сукна клали в сітчасті корзини з лози, які оберталися потоком води. Отже, на водяних млинах не тільки мололи збіжжя, дерли просо, а й валяли сукно на повсть (Наталія Полонська-Василенко «Історія України», т.2, ст.180).

У словнику української мови, т.1., слово «ворса» одержало таке тлумачення: «густий пушок з коротких волокон на поверхні деяких тканин».

На барабанах сукно хватали довгі ряди ворсильних колючих шишок і наводили на йому блискучу ворсу (Н.-Левицький, 1956, 97).

Сагайдачний не ворухнувся, -- лежав, випроставши руки, на ковдрі, пестив пучками ворсу і дивився у стелю.(З.Тулуб.Людолови.II, 1959,580).

На підтвердження своєї версії про походження назви села В.Кулаківський посилається на історичні джерела (які саме не вказує), в яких іноді зустрічається його назва Ворсувка.

Зауважимо, що в не так і далекі часи ворсівчани широко використовували саморобне сукно для пошиву різноманітного верхнього одягу. Ще в 50-і роки минулого століття чимало з них в скринях зберігали, але вже не носили, гуні (місцева назва – гунька, різновид верхнього одягу з домашнього сукна).

Автор нарису схиляється до першої версії про походження назви села. Можливо, в майбутньому з'являться історичні джерела, які дадуть переконливу відповідь на далеке історичне минуле села.

Давнім промислом у нашому краї був видобуток деревного попелу для виготовлення скла, пороху, відбілювання тканин, шкіри, виробництва паперу, фаянсу, мила.

В архівних документах кінця XVIII ст. згадується, що на ворсівських землях існували поселення: Буда-Валки, Буда-Кочиєвець, Буда-Королівка, назви яких говорять, що там працювали поташні печі-буди.

Значна кількість поташу йшла на потреби Королівської Гути, яка займалась виготовленням скла. Ще й нині на тому місці, де вона знаходилась, можна побачити шматки кольорового скла. Зауважимо, що на один центнер поташу йшло 300 куб.м деревини. Сьогодні важко уявити, скільки треба було її спалити на потреби виробництва, що з його відходів насипати таку високу «гору» (місцеві жителі її називали «Гора Броки») , з якої королівські діти взимку спускалися на лижах.

Лише в кінці XIX століття, коли було винайдено сполуки мінеральних лужних речовин, виробництво поташу припинилося. І в певній мірі припинилося хижацьке знищення лісів. А так звану «Гору Броки» в післявоєнні роки вивезли на поля як добриво.

З інших промислів, які мали місцеве значення, але залишилися лише в назвах урочищ, слід назвати топоніми: Бувший Тартак – лісопилка з використанням кінської сили; Смолокур – примітивне підприємство по переробці деревини на скипидар, каніфоль, деревне вугілля; Пасіка-Цегельня – нагадує про перебування тут пасіки та невеликого підприємства по виробництву цегли; Бондарева Гора – власник її займався бондарськими справами; Глинки – місцевість, яка пов'язана з гончарним виробництвом.

Назва колишнього хутора, а пізніше урочища «Заріччя» вказує на те, що воно знаходиться на правому березі річки між урочищами Ільків Чагар та Великий Ліс.

Етимологічний словник української мови (К.: Наукова думка. 1989. т.3., ст..80) дає таке пояснення походження слова «карачун», а в нашому випадку ворсівського урочища. В білоруській мові означає – нагла смерть у молодому віці, судороги, злий дух, що вкорочує життя. Корочунъ на давньоруській мові – зимове сонцестояння.

Митрополит Іларіон у своїй праці «Дохристиянські вірування українського народу» (ст.278) зазначив «…Корочун – це назва Коляди і таке розуміння заховалося в Україні у волохів і болгар. Є вістка, що на Закарпатті Крачун – великий білий коровай, різдвяна паляниця. Саме слово «Корочун» пояснюють як або що це найкоротший день 12 грудня, або що це день «покрочував», почав здовжуватись, а то виводять від румунського craciu n -різ дво».

Цікаву думку щодо походження топоніму «Карачун» визначив у своїй праці «Тисячолітні веди» краєзнавець з Коростеня Микола Брищун (ст. 399).

Карачун- Корочун в старих селах Малинщини відоме як давньо-язичецьке божество ранніх словен. Одні дослідники твердять, що Карачун татарською мовою «Чорна Смерть», інші – язическький божок словен на коротких ніжках, який вкорочував дні осені на зимній прут. Корочун як період коротких днів передзим'я, зимових коротких днів. Корочун завершується по народженню Сонця-Бога – дні довшають. Пожертви Корочуну у вигляді Круглих Коржів на розгоряння Сонця.

На всі ворсівчани знають, що з чисельних боліт Карачуна в давні часи витікала річечка Карачунка. Коли нині подивитись на її пересохле річище, то без вагань переконуєшся, що в давні часи вона була відносно широкою і повноводною. Ще недавно старі люди розповідали, що на цій річечці був водяний млинок, а під її мостом «втопився вовк». Нині з-під лівого берега Карачунки з незапам'ятних років б'є потужне джерело, яке відоме на всю округу, бо дарує кожному цілющу джерельну воду. Колись тут таких джерел було чимало, але з плином часу вони замулилися.

Топонім «Карачун» не досить поширений в Україні. Автору нарису трапилась нагода дізнатись з газети «Літературна Україна» від 30 листопада 2000 року (стаття – Портрет нації у назвах, або сучасні проблеми української топоніміки), що в Кривому розі існує водоймище – Карачунівське. В зв'язку з військовими подіями на Сході України вся країна дізналася, що біля Слов'янська є гора, яка носить назву Карачун.

Урочище «Віницьке» знаходиться в межах села і має понижений рельєф. За переказами ворсівчан старшого покоління тут біля безіменного болота, до якого потрапляли місцеві жителі, у нічний час завжди ««водило» і не випускало аж до самого світанку». Чимало односельчан в таку ситуацію потрапляли і розповідали при нагоді.

Щоб пояснити походження топоніму «Вінницьке», мусимо знову повернутися до праці Митрополита Іларіона «Дохристиянські вірування українського народу», в якій він дослівно зазначив (ст. 358): «Арабський письменник X віку Ібрагім-Ібн-Якуб оповідав, що в слов'ян молодий дає батькові молодої дарунок і «віно». В нас це був шлюбний дарунок.

Слово «віно» виводять від «ціна» за жінку, пізніше шлюбний дарунок батькові чи самій молодій. Виводять слово «віно» і від «вінок» -- плата батькові за дівочий вінок молодої. Пізніше «віно» – це посаг молодої… В нашій мові слово «віно» зосталося ще й досі, звідси «вінувати» - «давати віно», поміч на нове господарство. Від слова «віно» постала й певно назва Вінниця – чиєсь давнє віно, посаг за жінкою. Біля міста й річка Вінниця».

Таку назву можна взяти до уваги і щодо походження ворсівського урочища.

Дехто вважає, що урочище «Вінницьке» отримало свою назву від слова «вино» – алкогольного напою. Старі люди розповідали, що в часи козаччини в районі артезіанської свердловини знаходились «великі погреба», в яких козаки зберігали продукти харчування, і звичайно, там були місця і для вина.

Але вино не користувалося широкою популярністю серед козаків і, на думку автора, заслужити честі стати назвою урочища не могло.

Урочище «Кочиєво» має давню історію. Тут, у дрімучому лісі, за легендою, яка передавалася з покоління в покоління, у печерах місцевий люд знаходив порятунок від

нашестя кримсько-татарської орди.

Про тривале перебування там людей свідчать квіти-півники, які збереглися до другої половини минулого століття. Ї показував сину Василю Опанас Васильович Лисенко.

Микола Брицун – краєзнавець з Коростеня назву «Кочиєво» виводить – «поселення на Кочах (Купинах)». У X-XIII ст. город Кочиєв. Уже в наші часи на території цієї місцевості існував хутір Кочиєвець, в якому проживала одна сім'я. Був знесений, як і багато інших хуторів, у 30-і роки минулого століття.

Цікаво зазначити, що серед козаків ворсівської сотні (1649 р.) був козак на прізвище Кочицький. А ще до недавнього часу проживав в селі чоловік, якого по-вуличному називали «Кочок».

Серед ворсівчан було чимало таких, які носили прізвище Коченко.

Велика за територією місцевість на захід та південний захід від Ворсівки місцеві жителі називали – «Сєдьма часть» (ймовірно, сьома частина від загальної площі земельного масиву).

Можливо цей топонім і ліг в основу назви поселення Зибена (в перекладі з німецької – «сім»), яке, за спогадами старожилів, заснували німецькі колоністи в кінці XIX ст.

З болота, яке знаходиться поблизу села, витікає рівчак Зибенка, а вниз по його течії існував хутір з такою назвою. В ньому у другій половині 20-х років нараховувалося 4 двори і проживало 16 мешканців. Напередодні війни хутір Зибенка зселили і від нього залишилося лише урочище під цією ж назвою.

Топоніми Голубівка, Степанівка (зниклі ще в 30-ї роки села), Королівка (існуюче село), Чечотів Город, Радіонів Город, Грицькове, Громадське Болото (знесені ворсівські

хутори) сучасному поколінню скупо нагадують про їх перших поселенців, засновників, господарів.

В селах Ворсівці та Королівці знаходяться три поля під назвою Лан. Походить від давньої міри надільної орної землі – лан. Поступово зменшуючись від 30 до 10десятин, лан набув вигляду трьох ділянок розміром 400 на 96 ліктів).

Панське поле у Візні та Панська дорога у Ворсівці нагадують нам про те, що вони були поміщицькою власністю.

У давні часи між Голубівкою і Королівкою існували урочища – Кутычъ та Залозъе (можливо, знаходилось за лозами), а між Степанівкою та урочищем Мокрець – Боловшев Кутъ.

Цікаво, що до наших днів у ворсівчан старшого покоління збереглася назва частини цього урочища – Косінського Кутъ.

Не так поширеним, як топоніми, на ворсівських землях закріпилися гідроніми, тобто назви річок, озер,боліт. Це – село Візня, колишні хутори, а нині призабуті урочища – Зибенка та Громадське Болото.

Таким чином, вивчаючи топоніміку і гідроніміку рідного краю, ми можемо глибше пізнати його славне героїчне і трагічне минуле, дізнатися про духовний, моральний і культурний рівень місцевого населення. На жаль, багато цікавих назв стерлися у памяті ворсівчан.

За часів панування Литви та Речі Посполитої (XIV-XVII ст.) в нашому краї селяни жили дворищами. Які складалися з кількох селянських господарств, що належали близьким родичам. Згодом до складу дворищ почали входити на рівноправних засадах і сторонні особи – так звані потужники, поплічники та ін.

З подальшим об’єднанням дворищ створюються села, які, в свою чергу, поділялися на відносно самостійні територіальні одиниці – кутки.

Такий історичний шлях творення пройшло і наше село.

З часом його кутки стали осередками сусідської єдності, колективної взаємодопомоги. Його мешканці завжди виступали учасниками та свідками усіх життєвих подій, що траплялися у сусідів.

На кожному кутку формувалися молодіжні громади. Скільки було в селі кутків, стільки було в ньому й співочих гуртів дівчат та парубків і, звичайно, вечорниць.

Кожен куток обов’язково має свою назву, яка зберігала пам'ять про минулі події на цьому місці, про окремих його давніх мешканців.

Так, назва кутка Церковище (вул.Гагаріна) ще й нині нагадує ворсівчанам, що на цьому місці в козацькі часи стояла церква, яка згоріла під час нашестя кримсько-таатрської орди.

Кутки Бегунівка (вул. Н.Сосніної), Горбачівка (вул.Козлова), Миронівка (вул. Монякіна) отримали свої назви від колишніх її мешканців, які заслужили високий авторитет, повагу серед селян.

Куток Крумкачівка (вул.Польова) став називатися пташиною назвою, бо один із його мешканців отримав від своїх сусідів прізвисько Крумкач.

Через куток Шлях (вул.Леніна) проходила грунтова дорога на Радомисль і за ним закріпилась така назва.

Цікаву назву від селян отримав куток Ворочок. Ця невеличка частина села мала особливу забудову. Від свого початку і до кінця вона поступово звужувалась і закінчилася виходом до польового масиву. Зовні куток став нагадувати ворочок. Це домоткана торба, зшита у вигляді трикутника, для виготовлення сиру.

Пройшов час і назви кутків закріпилися за вулицями села.

У 70-і роки присвоєні нові назви вулиць села, в яких відбита героїка Великої Вітчизняної війни.

Але в цей час, коли Україна стала незалежною державою, ми мусимо повернути всі найбільш значні назви, зберегти існуючі, надати нові назви – мотивовані, історично вивірені, звучні.

Ми живемо в цьому світі, де кожен має своє прізвище. А чи задумувався кожен з нас, звідки воно, де починався наш родовід.

Осмислення самих себе, своєї історії, свого коріння – це те, від чого починається самоусвідомлення особистості як українця, це самоусвідомлення нації, яка почала своє відродження після вікового сну.

Величезна кількість сучасних українських прізвищ кувалася у горнилі Запорозької Січі. Саме тут вперше виникла потреба офіційної реєстрації великого числа козаків, де з'являлося безліч втікачів з усієї України. В ті часи існував звичай надавати їм нові прізвища, щоб втікачів не могли розшукати їх власники.

Козаки не шукали славу у гучному імені. Важливіше було залишити після себе добрі справи. Нове ім'я – нова доля. Загубившись у пониззі Дніпра, вони надовго, якщо не назавжди, розлучалися із старими іменами.

Реєстр Війська Запорізького 1649 року, ставши унікальним джерелом з історії українського козацтва, пам'яткою української мови XVII ст., доніс до наших днів поіменний список більш як 40 тисяч козаків, в тому числі і 105 козаків Ворсівської сотні.

Аналіз свідчить, що 79 власних особових імен ворсівських козаків мали церковно-християнське походження. Найбільш вживаними були: Іван – 12, Васил, Васко – 9, Сємєн – 4, Лаврин – 4, Стєпан – 3, Андрєй – 3, Аврам – 2, Игнат – 2, Пилип – 2, Ничипор – 2, Пархом – 2 та ін.

Разом з тим в Реєстрі числиться біля 29 козаків, які мали власні особові імена народного варіанту (походження): Крєсь, Миско, Яцко, Хвеско, Ярмола. Томило, Сахно, Артюх, Тишко, Лєвко, Дємко та ін.

Що стосується прізвищевих назв, то 71 козак сотні носив найменування прізвищ на –єнко: Кирилєнко, Хомєнко, Зосимєнко, Артюшєнко, Сємєнєнко, Матвієнко, Мищєнко, Мєлєщенко, Уласєнко та ін.

За прізвищами окремих козаків дізнаємось про поширені в Україні і, зокрема, в нашому краї ремесла та промисли, або чим саме вони та родичі займалися: Ковалєнко, Шынкар, Козолуп'нко, Кравчєнко, Скобличєнко, Дюгтярєнко, Кожушко, Писарик, Бондарєнко, Гайдучєнко, Приставчєнко, Сушко та ін.

Значну групу прізвищ козацької сотні складають такі, в яких закладена характеристика особливостей зовнішнього вигляду, вдачі, властивостей поведінки.

Спостерігалось найбільш типове, промовисте, що впало в очі для його визначення вишукувалось найвлучніше слово, яке змальовувало зовнішній чи внутрішній портрет особистості. Це такі прізвища: Шєпєлєвич, Плєсун, Москал, Мокрєнко, Балабас, Тємничєнко, Дєркачєнко, Шкарупа, Жилка, Новак, Неєвиский, Нєлипєнко, Диравєнко, Рипка, Шушмиренко, Дубєнко, Нєдбайло, Дробязка, Погухлий, Рижий, Шчербина, Глусчєнко, Малєнкий Ковгун, Старєцкий, Мєлєщєнко та ін.

Отже, у козацькому Реєстрі складеному після Зборівської угоди 1649 року зафіксовано 40475 козаків. Там було вміщено 1200 імен і народних варіантів, які охоплюють близько 39,5 тис носіїв. Не ввійшли одночленні іменування (911 носіїв) й іменування без власного особового імені типу Ковалєнко, Властманчинъ зят (понад 80 носіїв).

Абсолютна більшість власних особових імен у Реєстрі – церковно-християнського походження.

За частотою вживання на першому місці в Реєстрі стоять прізвищеві назви з суфіксами -єнко (а в більш пізніші часи – -енко).

Їх зафіксовано понад 22 тис., що становить 56% загальної кількості. В усіх полках, за винятком Брацлавського, цих прізвищевих назв понад 50%.

Тенденція до вживання іменування з суфіксом –єнко в XVI ст. стає виразною, хоча поширені вони ще слабо. У
XVI
I ст., як бачимо, цей суфікс у східноукраїнському ареалі стає домінуючим і, таким чином, найхарактернішим українським антропонімним форманом (Реєстр Війська Запорізького 1649 року, ст. ст.309,310,513,517).

Став він домінуючим у прізвищевих назвах у ті часи і, зокрема, серед ворсівчан, про що свідчать архівні документи Центрального Державного архіву.

В 1770-1792 р.р. в селі проживали мешканці з такими прізвищевими іменами:

Омельченко

Фізиленко

Михайленко

Дяченко

Ігнат Здороходенко

Яків Возненко

Демченко

Ходюченко

Кугученко

Грищенко

Онисим Чекуленко

Уласенко

Степаненко

Павлусенко

Кондратенко

Федір Прокопенко

Юхим Прокопенко

Горбач

Гончар

Семен Косинський

Анастасія Хоментовська

Прокоп Мурашка

Василь Рудник

Каленський

Кравець

Івани Агнешка

Кок

Борецькі

У 1833 році мешканцями села були:

Єременко

Тищенко

Пиріжок

Морденко

Кириченко

Кузьменко

Євтушенко

Пироженко

Хайлепенко

Скитенко

Канюченко

Кравченко

Бігу ненко

Кучук

Кок Ексеній

Бігун

Онищенко

Михайленко

Юрченко (багато)

Стефанович

Міщенко

Кошевий

Пустовойт

Шило

Кондартенко

Тарасенко

Закальченко

Коченко

Лисенко

Яремчук

Тарасюк

Сотніченко

Дмитренко

Штуль

Демченко

Мельниченко

Косенчук

Закальнюк

Назаренко

Андрієнко

Атоненко

Судоменко та ін.

В 1853 році в селі проживали:

Юрченко

Хайлепенко

Михайленко

Вдовиченко

Удовенко

Дмитренко

Єременко

Пирожок

Грищенко

Яременко

Лисенко

Мойсєєнко

Денисенко

Бігун

Тарасюк

Лагута

Шил юк

Плютченко

Гордієнко

Тарасюк

Кочук

Павлусь

Мельниченко

Бондар

Кох

Предненко

Пекуль

Демченко

Андрієнко

Дєдух

Косчевий

Горбач

Антонюк

Назарчук

Ходик (Ходюк)

Лисенко

Тарасенко

Кондратенко

Терещенко

Кравчук

Литвин

В 1844 році рідкісними серед ворсівчан були прізвища: Коробейник, Кротенко, Заверуха.

В Сповідній книзі Свято-Миколаївської церкви (1833 рік) попередні прізвищеві назви також взяті з цих книг) зафіксовано такі прізвища:

Пиріжок

Пироженко

Бегун

Бегуненко

Михайленко

Пустовойт

Коченко

Дмитренко

Морзенко

Хайлепенко

Кучук

Юрченко

Шило

Яремчук

Демченко

Єременко

Кузьменко

Канюченко

Мисченко

Тарасенко

Мельниченко

Тисченко

Лисенко

Штуль

Кириченко

Скитенко

Кравченко

Кох

Кондратенко

Онищенко

Кошевий

Сотничнко

Космичук

Судоменко

Дєд

Це, звичайно, не повний перелік прізвищевих імен ворсівчан. Але й цього достатньо, щоб уявити, яке багатство і широкий діапазон таїть в собі народна українська мова.

Сучасному поколінню нашого села цікаво було б знати, що ще з давніх часів в Україні існувала двочленна система іменування (ім'я+прізище). Наприклад: ворсівський сотник Іван Круз, козаки Андрєй Крутиловський, Гришко Премєнко.

До речі, у ту пору наші пращури не послуговувалися величати по-батькові. Та й не було на то потреби, бо суфікс –енко, -єнко сам підверджував про належність до того чи іншого сина: Герасимєнко – Герасимів син, Аврамєнко – Аврамів син, Овсієнко – Овсіїв син і т.д.

Так, у Реєстрі двочленні іменування абсолютно переважають над усіма іншими способами іменувань, тобто 95% загальної кількості записаних козаків. Зокрема, по Київському полку таким чином зареєстровано 1901 козак з 2010 наявних, по Ворсівській

сотні – 100 % від загального складу.

Таку систему іменування спостерігаємо навіть візуально і в інших документах цієї доби, особливо в XVII-XVIII ст. (Реєстр Війська Запорозького 1649 року, ст. ст. 309,310,506,507).

Здавна в Україні повсюди були поширені вуличні прізвиська. Окрім даного від народження імені, прізвиська мали і старий, і малий. Не виявилось винятком і наше село. Поряд з іменами і прізвищами по селу проголошували та й нині їх промовляють найрізноманітніші виразні, влучні, веселі, і часом, глузливі прізвиська.

Кожна людина в сільській громаді – на очах у всіх. Кожного по-своєму обдарували природа і сімейне виховання, кожен мав рису, що відрізняла його від інших. Все це, звичайно, визначало місце в громаді і відображалося у прізвиськах.

Нагородження прізвиськом у ворсівчан було своєрідним іспитом для кожного. Комусь воно вважалося образливим, і вони, навіть кидалися з кулаками. Таких не поважали.

Але більшість ворсівчан все ж витримували характер. «Сказано на глум, а ти бери собі на ум». Той,з кого кепкували спокійно ставився до витівок, розуміючи, що придумування прізвиськ – то є своєрідна розумова забава. Він міг лише кинути: «З посміху люди бувають, а насмішникам очі вилазять».

За неписаними правилами часто влучне народне слово, міцно прикипівши до селянина, з часом ставало родинною ознакою однієї або ж і кількох сімей, передавалося з роду в рід, нерідко втрачаючи своє початкове значення та зміст.

Чимало ворсівчан з гордістю носять вуличні прізвиська своїх давніх предків, бо вони колись вирізнялися серед односельчан своїм хліборобським хистом, набутою професією, високим авторитетом і заслужили честь на довгу пам'ять.

Ще й нині, якщо хтось спитає про когось трохи знайомого в селі, то можна почути у відповідь: «По вуличному не знаєте як звуть?».

Сучасне покоління ворсівчан повинно твердо запам’ятати, що тільки народ, який знає свій родовід, має право розвиватися і самоствердж уватися. Кожен повинен відчути себе українцем, тільки тоді можна вірити у майбутнє.

А тому автор взяв собі за мету опублікувати в цьому історичному нарисі давно призабуті вуличні прізвиська, які проливають світло на історичне минуле нашого села та багатство його народної лексики, гумору.

Ворочок

Косолапи

Баритониха

Дід Рудий

Гуменний

Ко’ханка

Безрукий

Баба Литовка

Шелепити

Кухарі

Ригорчуки

Сайки

Грині

Халепи

Ковпаки

Пилипиха

Миконориха

Гедзи

Макарці

Куліченя

Яремиха

Гіранка

Митрік

Хуник

Шкорбиха

Бородючка

Мар’єчка

Ковалиха

Бегунівка

Яринка

Ковпаки

Сотники

Хаюнька

Павли

Буслиха

Кошелі

Карполуз

Бар гути

Ньоня

Капізон

Прухи

Хурдиха

Бондарі

Оксентиха

Кирдики

Сайки

Каплиця

Кузьменчиха

Руді

Артеми

Бнина

Полячка

Войтюки

Крупеня

Бігуни

Єсипи

Церковице

Савки

Ксьондзі

Баба Кривенька

Кошелики

Міни

Клейта (Флейта)

Марші

Пепко

Ряба

Арон

Залоги

Блами

Кондратиха

Сайок

Харитка

Циганка

Бондарі

Хіврuха

Вовки

Чухрайка

Мічуни

Крісло

Козли

Торбанка

Шлях

Бібеньки

Пліцка

Тиндики

Прекседа

Войти

Миколайки

Кирили

Бадоня

Юрки

Хоми

Гарпинюки

Баба Кудла

Литвини

Кулинка

Кедри

Шелепити

Микитюки

Удовенки

Джабаджа

Харауст

Горбачівка

Горбачі

Наталки

Кухти

Галайда

Залоги

Рикайло

Кленциха

Матютя

Баба Буклажка

Цибулі

Крумкачі

Берчиха

Дід Ярмола

Каліпи

Репуха

Кагась

Овсії

Цар

Кочки

Чорноморець

Готличка

Тугін

Лисиця

Льокайка

Хімка

Крумчаківка

Крумкачі

Дід Гетьман

Сотники

Германи

Карпізники

Лапсадраки

Максюри

Галагани

Балдига

Зайці

Созори

Ласкуть

Геткалка

Баба Мимра

Лєндра

Миронівка

Гарасіха

Козли

Маш-Маш

Шпиги

Назари

Музиченки

Корзуни

Роль

Хальо

Малищанка

Мирони

Денисик

Кравець

Касян

Баран

Як бачимо, протягом віків у громаді ворсівчан, що стала спадкоємицею славних традицій українського козацтва, не тільки понад усе цінувалися сміливість, кмітливість, добре серце і, звичайно, гумор, яким було пронизано усе її життя.

Відродити віру, духовність наших традицій, звичаї, мораль, українські імена, як чоловічі,

так і жіночі, які в ході історичного розвитку були занедбані – це першочергове завдання громадськості села, бо без цих чинників важко будувати могутню, процвітаючу державу, ім’я якої Україна.